

פתיחה לערכת השיעורים "מרוקו בזמן מלחמת העולם השנייה"

מורשת, מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ', גאה להגיש לך, המורה, חומרי לימוד המסייעים בהוראת תכני לימוד השואה.

קהל היעד: כיתות י'-י"ב'

מטרת ערכת שיעורים זו היא לספק לך כלים וידע ללמוד ביחד עם הכיתה על סיפורה של מרוקו בזמן השואה. מרוקו, כממלכה בצפון אפריקה תחת שלטון צרפתי קולוניאלי, הושפעה ישירות ממאורעות מלחמת העולם השנייה ושלטון הנאצים בגרמניה. תבוסת צרפת ע"י גרמניה הנאצית והקמת שלטון וישי הביאה איתה קשיים רבים לקהילה היהודית במרוקו, אשר סבלה מאפליה ע"י המשטר, מקרים רבים של אלימות מידי השלטון הצרפתי והאוכלוסייה המוסלמית, וכן מאסר של חברי הקהילה במחנות ריכוז, יחד עם יהודים פליטים מאירופה אשר היו במרוקו ומצאו את עצמם לאחר תבוסת צרפת כאסירים של שלטון וישי. כאחת המדינות הראשונות ששוחררו ע"י כוחות בעלות הברית במבצע לפיד בסתיו 1942, סיפורה של מרוקו נותן זווית ייחודית על קשיי הקהילה היהודית גם לאחר השחרור- התנכלויות מצד השלטון הצרפתי, עוינות האוכלוסייה המוסלמית ודאגה מועטה לשלומם מצד כוחות בעלות הברית. בערכה ישנו ניסיון היא להפגיש את הכיתה עם סיפורה של קהילת מרוקו באופן למידה המאפשר לתלמידים לפתח הבנה מעמיקה על סיפורה של מרוקו בזמן השואה, ולתת מקום למחשבות והדעות שעולים בהם מתוך הלמידה. השיעורים מתבססים על שימוש במצגת באתר "ג'ניאלי", המאפשר לכל תלמיד גישה דרך פלאפון/טאבלט/מחשב לציר זמן אינטראקטיבי של מרוקו בתקופת השואה. את ציר הזמן ניתן להקרין על לוח הכיתה, אך עדיף לתת לתלמידים גישה חופשית לציר הזמן דרך סריקת קוד 'QR' במצלמת הטלפון, או דרך פתיחת קישור באפליקציית 'וואטסאפ'. כל שיעור יתמקד בנקודת זמן ספציפית, והגישה לכל ציר הזמן יכולה לפתח סקרנות ולהעשיר את הדיון בכיתה.

להרחבה:

- אביטבול, מיכאל. *יהודי אלג'יריה, תוניסיה ומארוקו 1940-1943*. פעמים: רבעון לחקר קהילות ישראל במזרח, מס' 28 (1986), עמ' 78-106. Yad Izhak Ben-Zvi.
- ילקוט מורשת 106- יהודי צפון אפריקה בתקופת מלחמת העולם השנייה, עורך אורח פרופ' חיים סעדון, הוצאת מורשת, 2026.

נושאי השיעורים

שיעור 1 : מרוקו ויהודי מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה.

בשיעור זה נלמד על ההיסטוריה של הקהילה היהודית במרוקו ונעסוק במצבה של מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה ככלל ובמצבה של הקהילה היהודית במרוקו בפרט.

שיעור 2 : פרוץ מלחמת העולם השנייה.

בשיעור זה נלמד על גורלה של מרוקו במלחמת העולם השנייה, ונעסוק בשאלות כמו איך פרוץ המלחמה באירופה השפיע על חיי היהודים במרוקו.

שיעור 3 : משטר וישי וגורל היהודים תחתיו.

בשיעור זה נעסוק בהבנת ההשלכות של תבוסת צרפת במלחמה על יהודי מרוקו, ונלמד על כינונו ואופיו של משטר וישי, בשיעור זה גם נכיר את היקף תופעת מחנות הריכוז במרוקו, ונעסוק בשאלות זהות האסירים, מטרת המחנות והתנאים ששררו שם.

שיעור 4 : שחרור מרוקו.

בשיעור זה נלמד על שחרור מרוקו ע"י כוחות בעלות הברית, ונבחן את האתגרים והקשיים אשר התמודדו איתם יהודי מרוקו לאחר השחרור.

שיעור 5 : שיעור סיכום -סיפורה של מרוקו והקהילה היהודית במרוקו, במלחמת העולם השנייה

בשיעור זה נחזור לדברים שלמדנו במהלך השיעורים ונברר מה חשוב לנו לספר הלאה.

עזרים למערך :

- קישור לציר זמן :

<https://view.genially.com/684943013116b7664c75b2c3/interactive-content->

- קוד QR :

מורשת

מרכז בינלאומי לתייעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

שיעור 1 : מרוקו ויהודי מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה

מטרות

1. פתיחה נושא המערך והכרות ראשונית עם הנושא.
2. הכרות עם מרכיבים מרכזיים בחיי הקהילה היהודית במרוקו ערב מלחמת העולם השנייה.
3. מתן רקע על מצבה המדיני של מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה.

מבנה השיעור

1. "שמש אסוציאציות": על הלוח כתובה המילה 'מרוקו', מבקשים מהתלמידים להעלות אסוציאציות או הקשרים שעולים להם לראש ביחס למילה מרוקו? (לדוגמה: אפריקה, מלך, יהודים, מסורת וכו'), המורה יכתוב מסביב לעיגול את המילים שתלמידי הכיתה יגידו, ניתן לשאול את התלמידים אם הם יכולים לפרט במשפט מדוע בחרו במילה.
 2. פתיחה: היום אנו נתחיל ללמוד על סיפורה של מרוקו במלחמת העולם השנייה והשואה, כדי להבין יותר טוב מה קרה בזמן המלחמה, אנו נחזור אחורה ונבחן מה היה מצבה של מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה.
 3. ההיסטוריה של יהדות מרוקו: נצפה [בסרטון על ההיסטוריה של יהדות מרוקו \(צפייה עד דקה 15: 03\)](#)
- דיון:

- מה אתם יכולים לספר על יהדות מרוקו?
 - מה דומה ומה שונה בין קהילת יהודי מרוקו ובין קהילות שהיו במקומות אחרים ששמעתם עליהן?
4. משימת חקר בזוגות: נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות, ונשלח להם את ציר הזמנים (דרך סריקת קוד QR או דרך קישור בוואטסאפ) ונסביר: פתחו את ציר הזמנים ותתחילו בתחנה הראשונה, מתוך המידע שמופיע ענו על השאלות:
- מה אתם יכולים לספר על מרוקו לפני מלחמת העולם השנייה?
 - מה מאפיין את הקשר בין מרוקו וצרפת?
 - אילו קשיים עמדו לדעתכם בפני יהודי מרוקו באותה תקופה?
5. איסוף: בתום המחקר נאפשר לזוגות לשתף את הכיתה בתשובות שלהם.
- מה לדעתכם תהיה ההשפעה של מלחמת העולם המתקרבת על יהודי מרוקו? (איסוף ראשוני של תשובות בלבד)

מורשת

מרכז בינלאומי לתייעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

6. סיכום: בשיעור זה קיבלנו רקע על הקהילה היהודית במרוקו ועל מצבה של מרוקו ערב מלחמת העולם השנייה, בשיעורים הבאים נלמד מה קורה במרוקו במהלך מלחמת העולם השנייה.

עזרים

- לוח וטוש מחיק
- קישור לסרטון על ההיסטוריה של יהדות מרוקו
- מחשב ומקרן
- קישור/קוד QR לציר הזמן
- פלאפונים או מחשבים

שיעור 2 : פרוץ מלחמת העולם השנייה

מטרות

1. הנחת בסיסים על פרוץ מלחמת העולם השנייה והמהלכים הראשוניים במהלכה.
2. הכרות עם יחסה של קהילת יהודי מרוקו לפרוץ המלחמה.
3. למידה על השפעת תבוסת צרפת במלחמה על קהילת יהודי מרוקו.

מבנה השיעור

1. פתיחה : בשיעור הקודם דיברנו על ההיסטוריה של הקהילה היהודית במרוקו ועל המצב במרוקו לפני המלחמה. ב-1.9.1939 פורצת מלחמת העולם שנייה בפלישת גרמניה לפולין. מעצמות אירופה מכריזות מלחמה על גרמניה.
2. צפייה בסרטון בנושא [פרוץ מלחמת העולם השנייה](#).
3. הצפה :
 - אנחנו יודעים כיצד השפיע הכיבוש הנאצי על יהודי פולין ויהודים במדינות נוספות באירופה, כיצד ישפיע הכיבוש הנאצי על חייהם של היהודים במרוקו לדעתכם?
4. משימת חקר בזוגות : נבקש מהתלמידים לחזור אל ציר הזמנים, נתקדם לתחנה השנייה בציר הזמנים (כניעתה של צרפת לגרמניה הנאצית). קראו את המידע (דרך סריקת קוד QR או דרך קישור בוואטסאפ) וענו בכתב על השאלות הבאות :
 - מה היה יחסם של יהודי מרוקו לצרפת עם פרוץ המלחמה?
 - איך תבוסתה של צרפת השפיעה על יהודי מרוקו?
 - אילו תחושות עלו לדעתכם בקרב הקהילה היהודית במרוקו, ביחס למציאות המשתנה?
5. איסוף : מבקשים מהזוגות לשתף בדברים שגילו.
 - מה הפתיע אתכם בדברים שגיליתם?
 - מה צפוי לדעתכם בהמשך המלחמה ליהודי מרוקו?
6. סיכום : במהלך השיעור ראינו כיצד משפיעה המלחמה שפרצה באירופה על גורל היהודים במרוקו, בשיעור הבא נעמיק בקשייהם של יהודי מרוקו לאחר כניעתה של צרפת, ויחסו של המשטר הצרפתי החדש לקהילה היהודית לאחר התבוסה.

מורשת

מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

עזרים

- מחשב ומקרן
- לינק לסרטון על פרוץ מלחמת העולם השנייה.
- פלאפונים או מחשבים.
- קישור/קוד QR לציר הזמן

שיעור 3 : משטר וישי וגורל היהודים תחתיו

מטרות

1. למידה על משטר וישי אופיו ומרכיביו.
2. חקר על השפעתו של משטר וישי על גורל הקהילה היהודית במרוקו.

מבנה השיעור

1. פתיחה : צפייה בסרטון [מהלכים במלחמת העולם השנייה \(צופים עד דקה 50: 01\)](#)
בשיעור הקודם דיברנו על הכיבוש הנאצי בצרפת ויחס הקהילה היהודית במרוקו אליו. לאחר הכיבוש מחולקת צרפת לשני חלקים. מרוקו משויכת ל"צרפת של וישי" היום נחקר יחד, כיצד המשטר החדש השפיע על חיי היהודים במרוקו.
2. משימת חקר בזוגות : נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות ולחזור לציר הזמנים (דרך סריקת קוד QR או דרך קישור בוואטסאפ) היום נתייחס ל3 התחנות הבאות בציר הזמנים (כינון משטר וישי, חוקי הגזע במרוקו ומחנות ריכוז במרוקו)
עליכם לקרוא את המידע ולענות בכתב על השאלות הבאות :
 - מה אפיין להבנתכם את משטר וישי?
 - איך משטר וישי התייחס ליהודי מרוקו?
 - איך משטר וישי השפיע על הקהילה היהודית במרוקו?
 - משימה : נסחו מכתב של ילד/ה בן/ת גילכם המספר על חוויותיה בתקופה זו (מתוך הדברים שקראתם)
3. איסוף : זוגות שרוצים מקריאים את המכתב שכתבו. מתוך המכתבים מחלצים מילות מפתח של מאפייני החיים של היהודים תחת משטר וישי במרוקו.
4. לסיכום : למדנו על מאפייני משטר וישי וקורות הקהילה היהודית במרוקו תחת חסותו. במפגשים הבאים נמשיך ללוות את הקהילה היהודית ולהבין כיצד השפיעה עליה מלחמת העולם השנייה.

עזרים

- מחשב ומקרן
- לינק לסרטון על מהלכים במלחמת העולם השנייה
- פלאפונים או מחשבים

מורשת

מרכז בינלאומי לתייעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

• קישור/קוד QR לציר הזמן

שיעור 4 : שחרור מרוקו

מטרות

1. המשך למידה על קורות מרוקו במלחמת העולם השנייה. (שחרור מרוקו כחלק מ"מבצע לפיד")
2. הכרות עם האתגרים איתם התמודדה הקהילה היהודית במרוקו לאחר השחרור.

מבנה השיעור

1. פתיחה: [סרטון על פלישת האמריקאים לצפון אפריקה \(עד דקה 14:2\)](#)
(רקע למורה: סרט אמריקאי זה משנת 1942 מתאר קטעים ממערכת צפון אפריקה במלחמת העולם השנייה. הסרט נפתח בקריאה לרכוש אגרות חוב נוספות למימון המלחמה. (משרד האוצר של ארצות הברית עודד את האזרחים לרכוש אגרות חוב כדי לממן את מלחמת העולם השנייה). בהמשך נראים כוחות אמריקאים עולים לסירות כהכנה לנחיתה בצפון אפריקה, וציי הפלישה הבריטיים והאמריקאיים הנעים לעבר אפריקה מן האיים הבריטיים. זה היה כוח הלחימה הקרקעית, המגיע מעבר לים, הגדול ביותר בהיסטוריה הצבאית עד לאותה עת, וכלל 850 ספינות.)
2. הסבר: בנובמבר 1942 פלשו בנות הברית לחופי אלג'יריה ומרוקו במסגרת "מבצע לפיד". מבצע זה שחרר את יהודי הארצות האלה משלטון ישיר של וישי.
3. הצפה: מתוך מה שכבר לנו על יהודי מרוקו במלחמת העולם השנייה, כיצד ישפיע לדעתכם שחרור מרוקו מידי משטר וישי על חיי הקהילה היהודית במרוקו? (איסוף תשובות ראשוני)
4. משימת חקר בזוגות: התלמידים יתחלקו לזוגות, יקראו את המידע בשתי התחנות האחרונות בציר הזמנים (דרך סריקת קוד QR או דרך קישור בוואטסאפ) ויענו על השאלות:
 1. מדוע פלשו כוחות בעלות הברית למרוקו?
 2. מה היו הציפיות של יהודי מרוקו מהשחרור?
 3. מה קרה בפועל?
5. איסוף: הזוגות משתפים את הכיתה בתשובות שאספו.
6. סיכום: בשיעור זה למדנו על שחרור מרוקו ע"י בעלות הברית, על התקווה לשחרור שיבוא גם ליהודים במרוקו ועל המציאות הקשה איתה התמודדה הקהילה היהודית גם לאחר השחרור. בשיעור הבא נסכם את המהלך ונברר מה אנחנו מבינים ממנו על זיכרון השואה בחברה הישראלית היום.

מורשת

מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

עזרים

- קישור לסרטון לצפייה
- קישור/קוד QR לציר הזמן

שיעור 5 : שיעור סיכום -סיפורה של מרוקו והקהילה היהודית במרוקו במלחמת העולם השנייה

מטרות

1. התלמידים יסכמו את אשר למדו במערך השיעורים.
2. התלמידים ישתפו מה הם למדו על מרוקו בתקופת השואה ממערך השיעורים.

מבנה השיעור

1. משימת חקר בזוגות : נבקש מהתלמידים להתחלק לזוגות, ונשלח להם את ציר הזמנים (דרך סריקת קוד QR או דרך קישור בוואטסאפ)
משימה : חזרו אל ציר הזמנים שעבדנו איתו בשיעורים קודמים וענו בכתב על השאלות הבאות :
 1. מה לדעתי מיוחד בסיפורה של מרוקו במלחמת העולם השנייה?
 2. עם אילו קשיים התמודדה הקהילה היהודית במרוקו במהלך השואה?
2. איסוף : הזוגות משתפים לשתף את הכיתה בתשובות שלהם שאספו
3. צפייה [סיפורה של אסתר טובלי](#) - סרטון עדות קצר
דיון :

- מה אסתר מספר על חוויית החיים כילדה במרוקו בתקופת המלחמה?
 - אילו רגשות עולים בה כשהיא נזכרת בתקופה הזו?
 - מה קורה איתה ועם משפחתה אחרי המלחמה?
 - מה אתם מבינים מסיפורה על חוויית החיים בארץ אחרי קום המדינה?
 - האם יצא לכם לשמוע סיפור אישי של ניצולי שואה ממרוקו?
 - מה חשוב לכם לספר הלאה בעקבות מה שלמדנו פה על מרוקו במלחמת העולם השנייה וגורל הקהילה היהודית במרוקו בשואה?
4. סיכום : בשיעורים האחרונים במערך זה למדנו על סיפורה של מרוקו במלחמת העולם השנייה והשואה, יש עוד סיפורים רבים על קהילות יהודיות נוספות במקומות שונים בתקופת המלחמה, הסיפורים הם שונים, אבל חוויית הנרדפות והפחד בשל יהדותם של האנשים חוזרת על עצמה.

מורשת

מרכז בינלאומי לתייעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

אנחנו מתקרבים לעידן בו לא יהיו יותר ניצולים שיספרו את סיפורם ועלינו לבחור לחקור ולגלות את
הסיפורים השונים, גם למען הדורות הבאים.

עזרים

- קישור/קוד QR לציר הזמן
- קישור לסרטון העדות.